

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/349238707>

Erken Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Belediyeler Dergisi Üzerinden Okunması

Article · December 2020

CITATIONS

0

READS

420

2 authors:

Tuğçe Yılmaz

Cankaya University

1 PUBLICATION 0 CITATIONS

SEE PROFILE

Ceren Katipoglu

Cankaya University

9 PUBLICATIONS 10 CITATIONS

SEE PROFILE

Erken Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının *Belediyeler Dergisi* Üzerinden Okunması

Tuğçe YILMAZ

Yüksek Mimar, Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Lisansüstü Programı, Ankara, Türkiye.
tgceylmaz@gmail.com - <https://orcid.org/0000-0001-9519-8539>

Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN

Dr. Öğretim Üyesi, Çankaya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, Türkiye.
cerenk@cankaya.edu.tr - <https://orcid.org/0000-0003-4448-5161>

ÖZET

Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı yeni bir devletin kuruluşunu ve ulusun değişen hayatının mimarlığa nasıl yansıdığı anlamak adına Türkiye mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve yönetim biçimi olarak Cumhuriyet'in benimsenmesiyle birlikte birçok yenilik yapılmış, cumhuriyetin ihtiyaç duyduğu yeni kamusal mekânlar bu inşa sürecinde şehirlerde inşa edilmeye başlanmıştır. Bu döneme oluşturulan imar planlarında cumhuriyetin ideolojisini yansıtan kent parkları önemli bir yere sahiptir. Kent parkları, halkın yeni sosyal yaşamının bir parçası olarak eğlenme, dinlenme, egzersiz yapma, toplanma gibi ihtiyaçları karşılamıştır. Parkların şehirlerinin seküler kamusal mekânlarından biri olarak, bazı şehirlerde belediye parkı, bazı şehirlerde ise daha büyük ölçekte kent parkları olarak tasarlanmış olduğu görülmektedir. Bu parklarının imarı sırasında belediyelerin rolü oldukça önemlidir. Bu bağlamda Erken Cumhuriyet Dönemi'nde çıkarılmaya başlanan *Belediyeler Dergisi*, Türkiye Cumhuriyeti'nin kamusal mekâna dair ideallerini ve bakış açısını yansıtmaya açısından oldukça önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığında kentin önemli odak noktalarından biri olan kent parkları, *Belediyeler Dergisi* üzerinden incelenmiş, şehirlerde yapılan kent parkları, yapım yılı, planı, çevresi ile ilişkisi, peyzaj öğeleri, anıt ve yapılar, günümüzdeki kullanım durumuna göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Kent Parkları, Belediye Parkları, Yeşil Alan, Belediyeler Dergisi, Kamusal Mekân.

Reading Early Republican Period City Parks through *Belediyeler Dergisi* (*Municipalities Magazine*)

ABSTRACT

The architecture of the Early Republican Period has an important place in the history of Turkish architecture in order to understand the establishment of a new state and how the changing life of the nation is reflected in architecture. With the establishment of the Republic of Turkey and the adoption of the republic as a form of government, many innovations were made and new public spaces needed by the Republic began to be built in the cities during this construction process. City parks, which reflect the ideology of the Republic, have an important place in the zoning plans created during this period. City parks have used for spending leisure time, resting, exercising and gathering as part of the new social life of the people. It is seen that the parks are designed as one of the secular public spaces of the cities, in some cities as municipal parks, in some cities as urban parks on a larger scale. The role of municipalities in the development of these parks is very important. In this context, the *Belediyeler Dergisi* (Municipalities Magazine), which started to be published in the Early Republican Period, is a very important source in terms of reflecting the ideas and perspective of the Republic of Turkey regarding public space. In this study, city parks, which are one of the important focal points of the city in the architecture of the Early Republican Period, were examined

through the *Belediyeler Dergisi*, regarding their construction year, the planner, their relationship with the environment, landscape elements, monuments and structures.

Keywords: Early Republican Period, City Parks, Municipality Parks, Green Spaces, Belediyeler Dergisi, Public Space.

1. GİRİŞ

Kamusal mekân oluşumlarından biri olan parklar, insanların toplandığı, dinlendiği, vakit geçirdiği, sosyalleştiği, spor yaptığı bünyesinde yeşil alan barındıran mekânlar olarak bilinmektedir. Günümüzde şehir içindeki sosyal yaşamında önemli bir yeri olan parklar, yapıldıkları yerin ve dönemin ideolojik fikirlerini de yansıttığı için mimarlık tarihi tartışmalarında önemli konulardan biri olarak görülmektedir. Sanayi Devrimi ile köklü değişimlerin yaşandığı Avrupa’da, sanayileşmenin getirisi olarak kent nüfusu hızla artmış, toplumda yeni sınıflar oluşmaya başlamıştır. Buna ek olarak, endüstriyel sürecin hızlanması ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kentler de büyümeye başlamıştır. Kent içinde toplumda işçi sınıfının ortaya çıkışıyla yeni yerleşim alanları oluşturulmuş, ayrıca toplumdaki eşitliği sağlamak adına kraliyete ve soylulara hizmet veren yeşil alanlar kamusallaştırılmıştır. İngiltere’de kamusallaştırılan yeşil alanların yanı sıra halk için belediye parkları yapılmış dolayısıyla parklar modern ve sağlıklı bir kentin en önemli parçalarından biri haline gelmiş, insanlara sanayileşen ve hızla büyüyen kentlerin içinde doğaya yakınlaşma imkânı sunmuştur. 19. yüzyılda İngiltere’de başlayan bu “Park Hareketi” etkisini önce tüm Avrupa’da daha sonra Amerika’da ve ülkemizde göstermiştir. Osmanlı Devleti’nde mesire geleneğinin yanı sıra Batılılaşma sürecinde 19. yüzyılda ilk olarak Taksim’de ve Tepebaşı’nda parklar yapılmış, bu parklarda halkın eğlence ve dinlenme ihtiyacı devlet kontrolünde sağlanmak istenmiştir. 19. yüzyıl sonlarından Osmanlı Devleti’nin sona erdiği güne kadar olan süreçte, “millet”, “hürriyet” gibi isimlerle anılan kamusal bahçeler oluşturulmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi kent planlamalarının önemli bir parçasını oluşturan kamusal mekânlardan biri olarak yer alan parklar, sosyal yaşamı değiştiren, yeni ve sağlıklı bir cumhuriyetin kurulduğunu gösteren kentin sembolik öğelerinden biri olarak görülmektedir (Bozdoğan, 2008). Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülke genelinde gözlemlenen yoğun imar faaliyetleri içinde belediyecilik kavramı önem kazanmış, küçük ve büyük ölçekte önemli kentleşme çalışmaları ülke genelinde hız kazanmıştır. Altyapı, yol, imar planları, park çalışmaları gibi çeşitli imar faaliyetlerini gösteren belediyeler mimarlık ve kent planlamasında önemli bir yere sahip olmuştur. İlhan Tekeli ve İlber Ortaylı’nın çalışması olan “Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi” kitabında, cumhuriyet yıllarında belediye uygulamaları araştırıldığında 1923 yılında 29 adet olan park sayısının 1945 yılında 536’ya yükseldiği belirtilmektedir (Tekeli & Ortaylı, 1978, s. 89). Erken Cumhuriyet Dönemi’nde park sayısında bu kadar hızlı bir artışın olması, çağdaş ve modern kentler yapılırken parklara verilen önemin göstergelerinden biri olarak okunabilir.

1933 yılında Belediyeler Bankası’nın kurulmasıyla birlikte, 1935-1942 yılları arasında Belediyeler Dergisi çıkarılmış ve dergide ülkenin dört bir yanında yapılan belediyecilik çalışmaları paylaşılmıştır. Çalışmaların tek bir dergi altında toplanması ve sunulması dönem hakkında bilgi sahibi olmak ve bu imar çalışmalarına devletin sahip olduğu bakış açısından bakabilmek adına oldukça önemlidir. Bu makalede, 1935- 1942 yılları arasında çıkarılan ve ülkedeki yerel yönetimin imar çalışmalarını içeren Belediyeler Dergisi’nde adı geçen kent parklarının özellikleri araştırılarak Cumhuriyet ideolojisini nasıl yansıttıkları, ülke genelinde bu ideolojinin nasıl şekillendiği ve günümüze kadar olan süreçte nasıl bir dönüşüme uğradıkları sorularına cevap aranmak istenmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan kent parkları üzerine tarih yazımında genel kabul gören yaklaşımlara alternatif bir bakış açısı getirmeyi amaçlayan bu çalışmada, ele alınan parklar sırasıyla verilen adlar, yapım yılları, plancıları, çevrelerindeki yapılar ile olan ilişkileri, önceki kullanımları, içerdikleri peyzaj öğeleri ve yapı birimleri açısından değerlendirilecektir.

Araştırma da son olarak, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde yapılmış ve günümüzde mevcut olan kent parkları nasıl bir değişim geçirdiği tartışılacaktır. Bir ulusun inşa sürecinde

halkın sosyal yaşamını etkileyen kamusal mekânlardan biri olan parkların, günümüze kadar olan süreçte geçirdikleri değişim ile kent içinde nasıl algılandıklarına bakılacaktır.

2. BELEDİYELER DERGİSİ

Türkiye’de belediyelerin ‘kurucu yasası’ olarak bilinen, 1930 yılında çıkarılan 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile belediyelerin görev ve yetkileri genişletilmiş, belediyelerin gelirlerinin doğrudan belediye örgütleri tarafından tahsil edilebilmesi sağlanmıştır (Keskin, 2007). Ayrıca 1933 yılında kurulan Belediyeler Bankası ile, belediyelerin gerçekleştirecekleri kamu hizmetleri için gerekli paranın borç verilmesi ve daha sonra geri ödenmesinin denetlenmesi hedeflenmiştir (Karayaman, 2019). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, tek parti yönetiminin devletle bir bütün olarak çalışması belediyecilik alanının gelişmesinde etkili olmuştur. Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından 1931 yılında kabul edilen ‘Altı Ok’tan biri olan Devletçilik ilkesi çerçevesinde belediyelerin devlet eliyle kamu hizmetlerini gerçekleştirmesi, Halkçılık ilkesiyle de halkın çağdaş uygarlık seviyesine çıkarılması, halk için kentlerin yeniden inşa edilerek çağın gereklerini karşılaması hedeflerden biri olmuştur. Tekeli (2009, s. 51), modern belediyecilik kavramının güçlendirilmesi ile şehirlerin önceden sahip olduğu olumlu değerlerin korunması ve artarak ilerlemesi için, belediye hizmetleri aracılığıyla Cumhuriyet rejiminin modern yüzünün halka sunulduğunu söylemektedir. Atatürk, belediyelere yüklenen misyonu 1935 yılı Cumhuriyet Bayramı konuşmasında, *“Türk’e ev bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin olan urbayların (belediye başkanlarının) bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyoruz”* sözleriyle belirtmiştir (Tekeli, 2009, s. 52).

Belediyeler Bankası’nın imtiyazı ile 1935 yılında çıkartılmaya başlanan Belediyeler Dergisi, 8 yıl boyunca düzenli bir şekilde, çoğunlukla aylık olarak yayınlanmış, toplamda 81 sayı çıkarılmış ve 1942 yılının Mayıs ayında dergi kapatılmıştır. Derginin “Kapanırken” başlığı altında yayınlanan son sayısında, şehircilik ilminin gelişmesi gerektiği ve ülkemiz için bunun ne kadar önemli bir konu olduğu vurgulanmış, derginin bu yolda yapmış olduğu çalışmalardan ve verdiği hizmetlerden bahsedilmiştir. Dergi yayın hayatına son verdiğinin açıklandığı *“Derginin Muvakkaten Kapandığına Dair Banka Müdüriyetinin Tebliği”* başlıklı Alâettin Cemil Topçubaşı tarafından kaleme alınan yazıda şu ifadeler yer verilmiştir;

“Cumhuriyet Matbaasında Belediyeler Dergisi Neşriyat Müdürü, İstanbul Kağıt fiyatlarını tahdit eden Koordinasyon Heyeti kararına ve Başvekaletten vaki tebliğe göre, Derginin sene içinde ancak dört nüsha çıkarabileceği ve dört nüsha için belediyelerden 5 liradan fazla senelik abone ücreti alınması lâzım geleceği, halbuki belediyelerin gelirlerinin günden güne azalmasına binaen böyle bir külfetin tahmili doğru olamayacağı, bu Dergiyi çıkarmakla istihdaf edilen gayenin böyle mahdut neşriyatla elde edilemeyeceği göz önünde tutularak bu şartlar altında normal vaziyetin avdetine kadar Derginin neşriden sarfinazar edilmesi ve son nüshası 31/5/1942 tarihine kadar neşredilmek kayd ve şartile 1/6/1942 tarihinden itibaren muvakkaten tatil edilerek aynı tarihten itibaren neşriyat müdür ve kâtibinin vazifelerine nihayet verilmesi, İdare Meclisimizin 9/3/1942 tarihli içtimasında kararlaştırılmıştır.” (Belediyeler Dergisi, 1942, s. 3)

Bu yazıdan anlaşıldığı üzere derginin devam edememesinin en önemli nedenlerinden biri, maddi durumun yetersiz oluşudur. Ayrıca derginin, kapanma durumunun geçici olduğu belirtmiş ilerleyen zamanlarda daha iyi bir şekilde tekrar yayın hayatına başlayacağını söylenmektedir.

Cumhuriyet rejiminin belediyecilik anlayışının bir ürünü olarak oluşturulan Belediyeler Dergisi’nin ilk sayısında, dönemin Başbakanı olan İsmet İnönü’nün mektubu yayınlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 2). İsmet İnönü’nün göndermiş olduğu mektup, derginin her yıl dönümünde tekrar yayınlanmış, mektupta derginin amaçları ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

"Bu derginin ülke belediyelerine ilim ve teknik bakımdan kılavuz olmasını dilerim. Belediyelerimizin düzgün, programlı olması ilk iştir. Bu yoldan onların yetkin olmaları da yakınlaşır. Türkiye'nin bayındırlığı, vatandaşların düzgün belediye yönetimi altında medeniyet yaşayışı görmeleri belediyelerimizin yükselmesine bağlıdır. Her şeyin başında düzgünlük ve finans düzgünlüğü. Bu para bolluğu meselesi değildir. Bu anlayış ve dölen meselesidir. 31.5.1935, İsmet İnönü." (Belediyeler Dergisi, 1935, s.2.)

Belediyeler Dergisi'nde, belediyelerden şehirlerin tarihi ve turistik değerleri, yapılan imar çalışmaları hakkında bilgi ve görseller istenirken aynı zamanda dünyada belediyecilikle ilgili gelişmeleri, belediyecilik hizmetleri, yasal düzenlemeleri, şehircilik anlayışı ile ilgili yazıları belediyelerle paylaşılacak istenmiştir. Belediyeler Dergisi'nin içeriğini de bu çift yönlü iletişim oluşturmuştur. Dergide, belediyelerden alınan bilgilerden il ve ilçelerdeki belediyecilik gelişmeleri, tarihi ve turistik değerleri paylaşılmıştır. Bu şekilde, dergiye bilgi gönderen ülkedeki tüm belediyelerin paylaşımları bir araya toplanmış ve birbirlerinden haberdar olmaları sağlanmıştır (Karayaman, 2019, s. 64).

Dergide, "Bayındırlık Faaliyetleri", "Fiyat Sahifesi", "Turizm", "Belediyelerden Haberler", "Hava Tehlikesi", "Ürbanik Meseleler", "Sağlık İşleri", "Belediyelerde Spor", "Yabancı Şehir Haberleri" bölümleri ile farklı konular işlenmiştir. Bayındırlık Faaliyetleri ve Belediyelerden Haberler bölümlerinde çoğunlukla, belediyelerin cumhuriyet rejiminin yeni modern kentlerini yapmak adına yürüttüğü imar çalışmalarına da yer verilmektedir. Yol çalışmaları, kentin aydınlatılması, geniş yeşil alanlar, parklar, su ve alt yapı çalışmaları örnek olarak verilebilir.

Şehircilik ilminin öğretilmesi amacıyla, dergide yabancı şehirlerde yapılan çalışmalar, şehircilik hakkında yazılan makaleler gibi çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalara bakıldığında, parklar ve spor alanları hakkında da bilgiler paylaşıldığı görülmektedir. Belediyeler Dergisi'nin ilk sayısında, "Belediyelerde Spor" başlığı altında, şehirlerde oyun alanlarının nasıl olması gerektiği hakkında bilgiler paylaşılmış Amerika'da oyun alanlarının nasıl yapıldığına ve ülkemizde nasıl yapılacağına dair bilgiler paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 64-71). Dergi'nin ikinci sayısında ise, "Halk Oyun Parkları" başlığı altında parkların nasıl bir değişim geçirdiği, oyun alanlarının yer aldığı parkların nasıl olduğu dünyada nasıl şekillendiği hakkında bilgiler paylaşılmıştır. Makalenin devamında Amerika'daki Washington Park görseline yer verilmiş ayrıca Amerika'da yapılan parkların İngiltere'de yapılan parklardan esinlendiği söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 80-84). Dergide, parklarla ilgili paylaşılan yazılardan bir diğeri ise, "Yıldız Bahçesi bir Gençlik Parkı olamaz mı?" başlıklı yazıdır. Osmanlı Dönemi'nden kalma bahçenin yıllarca terk edilmiş durumda olduğu oysaki konum itibari ve sahip olduğu değerler açısından düzenlenerek park olması gerektiği anlatılmıştır. Yazının sonunda, bahçe alanının firari Osmanlı padişahının yıllarca burayı işgal ettiği ve bu sebeple Yıldız Sarayı'nın İstanbul ve ülke genelinde kötü bir izlenime sahip olduğu Cumhuriyet'in burayı düzenleyip park haline getirerek bu kötü izlenimin silinebileceği söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 21). Parklarla ilgili paylaşılan bir diğer ilgi çekici yazı ise, "Park ve Bahçelerde Kütüphaneler Meydana Getirmeliyiz" başlıklı yazıdır. Makalede, ülkede okuma oranının düşüklüğüne dikkat çekilmiş, Hindistan'da parkların içerisinde kütüphaneler olduğu ülkemizde de yapılması gerektiğinden ve nasıl yapılabileceğinden bahsedilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 39-40,45).

Dergide, 8 yıl boyunca, şehirlerde ve ilçelerde yapılan park çalışmalarına da yer verilmiştir. Cumhuriyetin kamusal mekânlarından biri olan parkların yapılış amacına ve taşıdığı söyleme ait ipuçları içeren Belediyeler Dergisi'nde parklara devletin bakış açısından bakmak ve parklara yüklenen ideolojiyi anlamak mümkün olmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkların Belediyeler Dergisi'nde nasıl yer aldığını analiz etmek önemlidir.

3. BELEDİYELER DERGİSİNDE YER ALAN PARKLAR

Dergi incelendiğinde, kent parklarından ayrı olarak "Uray Bahçesi", "Uray Parkı", "Belediye Parkı" olarak adlandırılan parklar olduğu dikkat çekmektedir. Cumhuriyet ideolojisinin güçlendirildiği en önemli kamu yapılarından biri olan Belediye binalarının, çoğunlukla hemen önünde yer alan açık yeşil alanları olduğu gözlenmiştir. Bu yeşil alanlar, bir binanın bahçesini tanımlayan alanların ötesinde, belediye parkları olarak halkın kamusal açık mekân ihtiyacını karşılamak adına il ve ilçelerde yapılmış alanlar oldukları rahatlıkla söylenebilir. Bayburt Uray Bahçesi, Konya Uray Bahçesi, Kars Uray Bahçesi, İzmit Uray Bahçesi, Karaman Belediye Parkı, Urfa Belediye Bahçesi, Nevşehir Belediye Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı vb. bu duruma örnek olarak verilebilir. Tekeli belediye bahçeleri ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir:

"[C]umhuriyet yöneticilerinin kentlerde park yapılması yolundaki telkinleri yalnız büyük kentleri değil, doğa ile ilişkisi daha kopmamış küçük kentleri bile etkilemiştir. Bu kentler, hiç olmazsa içinde havuzu bulunan belediye bahçeleri yapmağa çalışmışlardır. Bu bahçeler içindeki havuzlar, yangında su deposu işlevi göreceği söylenerek de savunulmuştur." (Tekeli, 2009, s. 96)

Belediyeler Dergisi'nin yayınlanan 81 sayısının taranması sonucunda 46 adet kent parkı hakkında bilgi verildiği görülmüştür. Bu çalışma kapsamında, bu parklardan hakkında bilgiye ulaşılabilen 23 adet park incelenmiştir (Tablo 1). Van ve İzmit'te yapılan parklar günümüzde mevcut olmadığı gerekçesiyle, Edirne, Bursa, Konya, Kars, Muğla, Manisa, Erzincan, Diyarbakır ve Şanlıurfa şehirlerinde o dönemde yapılan parklar günümüzde mevcut olmadığı ya da bilgiye ulaşılamadığı nedeniyle çalışma dışında bırakılmıştır. Gaziantep Atatürk Parkı'nın Belediyeler Dergisi'nde yapılacağı bilgisi verilmiş olmasına rağmen yapılmadığı anlaşılmaktadır. Gümüşhane, Bayburt, Karaman, Nevşehir, Kahramanmaraş şehirleri o dönemde il olmadığı nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Ankara Gençlik Parkı, Antalya Karaalioğlu Parkı, Aydın Umumi Park, Balıkesir Atatürk Parkı, Bolu Anıtpark, Çanakkale Halk Bahçesi, Çorum Belediye Parkı, Eskişehir Alaattin Parkı, Eskişehir Yediler Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı, İzmir Kültürpark, Kayseri Mimar Sinan Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Samsun Gazi Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Trabzon Atapark, Trabzon Belediye Parkı ve Trabzon Taksim Parkı çalışma kapsamına alınan parklardır.

Tablo 1. Belediyeler Dergisi'nde yer alan parkların listesi. Mavi ile işaretlenen parklar çalışma kapsamına alınmıştır. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

	Şehir	Parkın Adı	Belediyeler Dergisi		
			Yıl	Sayı	Sayfa numarası
1	Adana	Atatürk Parkı	1936	12	54-57
2	Afyon	Anıtpark	1940	63	51-54
			1941	71	72
3	Ankara	Gençlik Parkı	1936	9	74-76
4	Antalya	Uray Parkı	1935	3	36-37
			1937	22	31-34
5	Aydın	Umumi Park	1937	21	42-47
6	Balıkesir	Atatürk Parkı	1935	3	50-51
7	Bartın	Kırtepe Parkı	1936	15	50-57
8	Bayburt	Belediye (Uray) Parkı	1938	31	48-50
9	Bolu	Anıtpark	1939	51	18-19
		Belediye Parkı	1936	9	54
			1939	49	35-36
10	Bursa		1938	37	25-27
			1940	58	49
11	Çanakkale	Halk Bahçesi	1940	58	32-33
12	Çorum	Belediye Parkı	1935	4-5	47-48
			1940	62	34-35

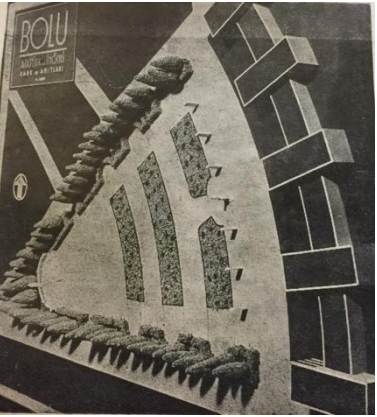

13	Diyarbakır		1936 1941	12 67	63-71 49-52
14	Edirne	Emniyet Parkı	1937 1938	28 37	44-45 29
15	Erzincan	Halk ve Çocuk Bahçesi	1939 1940	43 62	42-45 58-59
16	Erzurum	Millet Bahçesi	1936 1941	15 65	34-46 39-55
17	Eskişehir	Alaattin Parkı	1936	7	48
18	Eskişehir	Yediler Parkı	1936 1939	7 50	47-54 53-56
19	Gaziantep		1937	21	48-58
20	Gümüşhane		1936	14	69
21	Isparta	Büyük Isparta Parkı	1939	49	62
22	İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	1940	59	62
23	İskenderun		1941	70	52-56
24	İzmir	Kültürpark	1936 1939 1940 1941 1941	6 51 57 71 73	42-56 23-45 59 57 35-36
25	İzmit	Uray Bahçesi	1936	6	30
26	Karaman	Uray Bahçesi	1936 1941	16 72	66 34-37
27	Kars	Uray Bahçesi	1935 1936	2 16	49 58-61
28	Kayseri	Mimar Sinan Parkı	1935 1939	3 49	34 23-32
29	Konya	Uray Parkı	1935	2	57
30	Malatya	İsmet Paşa Parkı	1936 1940	10 63	82 45-50
31	Manisa		1939 1940	49 57	39-46 61
32	Maraş		1941	71	35-40
33	Mardin		1936	14	70
34	Mersin	Belediye Parkı	1941	67	53- 55
35	Muğla		1936	11	44-56
36	Nevşehir	Belediye Bahçesi	1941	65	56-59
37	Ordu	Belediye Parkı	1936 1939	13 43	37-50 46-54
38	Rize	Belediye Parkı	1937	25	74-75
39	Samsun	Gazi Parkı	1935	3	39
40	Sivas	Selçuk Parkı	1941	65	27-38
41	Trabzon	Atapark	1940	53	42-43
42	Trabzon	Belediye Parkı	1937	26	20-21
43	Trabzon	Taksim Parkı	1936	13	58-59
44	Urfa		1940 1940	62 58	22-25 43-46
45	Uşak	Orman Parkı	1939	42	63
46	Van		1937	18	74-79

4. KENT PARKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Belediyeler Dergisi'nin bütün sayıları incelenerek yukarıda bahsi geçen kriterler çerçevesinde incelenen 23 adet kent parkı, (Tablo 2) parklara verilen adlara, yapım yıllarına, planlarına, çevresi ile olan ilişkilerine, peyzaj öğelerine, içinde bulunan yapılarla anıtlara ve günümüzdeki durumuna göre değerlendirilmiş benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 2. Seçilen Parkların Görselleri.

		
<p>Bayburt Uray Parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1938, s. 1.</p>	<p>Adana Atatürk Parkı, 1940. Kaynak: wow.turkey.com, erişim, 12.04.2018.</p>	<p>Afyon Anıtpark. Kaynak: http://www.afyonkenthaber.com/resimler/4bd19baa800a3c117a988d.jpg, erişim, 17.09.2018.</p>
		
<p>Ankara Gençlik Parkı'ndan görünüş. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1936, s. 74.</p>	<p>Antalya Karaalioğlu mesiresi. Kaynak: Engin, 2017, s. 50.</p>	<p>Aydın Belediye parkından görünüş Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1937, s.44.</p>
		
<p>Balıkesir Atatürk Parkı havadan çekilmiş fotoğraf. Kaynak: https://www.modamuzayede.com/erişim, 20.05.2018.</p>	<p>Bolu Uray Parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1937, s. 55.</p>	<p>Bolu Atatürk ve İnönü Parkı maket resmi. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1939, s.18.</p>

		
<p>Çanakkale Halk Bahçesi, 1950'li yıllar. Kaynak: https://www.picbear.org, erişim, 23.11.2018.</p>	<p>Çorum Atatürk anıtı ve parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935, s.48.</p>	<p>Eskişehir Alaattin parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1936, s. 48.</p>
		 <p><small>İstanbulda tanzim edilen Hürriyetebediye tepesi parkı halka açılmıştır. Parkta 40 sıra konmuştur</small></p>
<p>Eskişehir Yediler Parkı, 1975. Kaynak: wow.turkey.com, erişim, 12.04.2018.</p>	<p>Büyük İsparta parkı. Kaynak: Çelebi, 2011, s. 143.</p>	<p>İstanbul Hürriyeti Ebediye tepesi parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1940, s. 62.</p>
		
<p>İzmir Kültürparkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1937, s. 11.</p>	<p>Kayseri Atatürk Anıtı, Kurşunlu Camii ve Mimar Sinan Parkı. Kaynak: wow.turkey.com, erişim, 12.04.2018.</p>	<p>Malatya İsmet İnönü Parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1936, s. 83.</p>
		 <p><small>Malatya İsmet İnönü Parkı - 1936</small></p>
<p>Ordu Belediye Parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1936, s. 50.</p>	<p>Rize Belediye Parkı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1937, s. 74.</p>	<p>Samsun Gazi Parkı ve çevresi, 1930. Kaynak: Sancak, 2018.</p>
	 <p><small>74 Trabzon Atatürk</small></p>	

Sivas Hükümet Konağı ve Selçuk Parkı. Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/malatya-ismet-pasa-parki-havuzu , erişim, 09.12.2019.	Trabzon Atapark, Gülbaharhatun Cami ve türbe. Kaynak: wow.turkey.com , erişim, 12.04.2018.	Trabzon Meydan Parkı ,1930'lar. Kaynak: wow.turkey.com , erişim, 12.04.2018.
		
Trabzon Taksim Parkı. Kaynak: wow.turkey.com , erişim, 12.04.2018.		

4.1. Parklara Verilen Adların Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkların adlarına bakıldıklarında (Tablo 3) Atatürk, Gazi, Ata, İnönü gibi isimlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Adana'da yapılan Atatürk Parkı, Balıkesir de yapılan Atatürk Parkı, Isparta'da yapılan Atatürk Parkı, Samsun'da yapılan Gazi Parkı, Trabzon'da yapılan Atapark ve Malatya'da yapılan İsmet Paşa Parkı bu duruma örnek olarak verilebilir.

Bir diğer önemli nokta ise, parkların içine yapılan anıttan dolayı Anıtpark isminin de verilmiş olmasıdır. Bolu'da yapılmış olan Anıtpark ve Afyon'da yapılmış olan Anıtpark buna örnektir. Parklar, eğlenme ve dinlenme ihtiyacını karşılayan alanlar olmalarının yanı sıra içerisinde bulunan anıtlarla Cumhuriyet ideolojisini yansıtan, özel günlerde toplanma ve tören alanı olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle, Afyon'da Heinrich Krippel'e yaptırılmış olan Büyük Utku Anıtı parka da adını vermiş ve Afyon'da Anıtpark olarak anılmıştır. İstanbul'da, Hürriyeti Ebediye Anıtı'nın etrafı park olarak düzenlenmiş ve anıt parka da ismini vermiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan parkların bazılarında, parka yapıldığı bölgenin adı verilmiş olması dikkat çekicidir. Antalya'da, Karaalioğlu mesiresi park olarak düzenlenince Karaalioğlu Parkı olarak anılmış, Eskişehir'de Yediler Mezarlığı park olarak yapılıncaya Yediler Parkı, Trabzon'da Taksim mezarlığı park haline getirilince Taksim Parkı olarak anılmıştır. Ayrıca, parkın içinde yer alan yapılara göre parklara isim verildiği de gözlenmiştir. Sivas da Selçuk Parkı, parkın içerisinde yer alan Selçuklu Dönemi'nde yapılmış olan medreselerden dolayı Selçuk Parkı olarak anılmıştır. Kayseri'de yapılan Mimar Sinan Parkı, Kurşunlu Cami'nin etrafı düzenlenerek park haline getirilmesiyle oluşturulmuş, caminin mimarı olan Mimar Sinan'ın ismi parka verilmiştir.

Parkların verilen isimler açısından en önemli ayrıntılardan biri, Belediye Parkı olarak anılmalarıdır. Belediye Binasıyla ilişki kuran, kent merkezinde yer alan bazı parklar, Rize Belediye Parkı, Ordu Belediye Parkı, Trabzon Belediye Parkı, Çorum Belediye Parkı bu isimle anılmaktadır.

Tablo 3. Parklara verilen adlar. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

Şehir	Parkın Adı
Adana	Atatürk Parkı
Afyon	Anıtpark
Ankara	Gençlik Parkı
Antalya	Karaalioğlu Parkı (İnönü Parkı)
Aydın	Umumi Park
Balıkesir	Atatürk Parkı
Bolu	Anıtpark
Çanakkale	Halk Bahçesi
Çorum	Belediye Parkı
Eskişehir	Alaattin Parkı
Eskişehir	Yediler Parkı
Isparta	Büyük Isparta Parkı
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı
İzmir	Kültürpark
Kayseri	Mimar Sinan Parkı
Malatya	İsmet Paşa Parkı
Ordu	Belediye Parkı
Rize	Belediye Parkı
Samsun	Gazi Parkı
Sivas	Selçuk Parkı
Trabzon	Atapark
Trabzon	Belediye Parkı
Trabzon	Taksim Parkı

- Adını Dönemin Önemli İsimlerinden Alan Parklar
- Adını İçinde Yapılan Anıttan Alan Parklar
- Adını Etrafında Yer Alan Cami veya Medreseden Alan Parklar
- Adını Etrafında Yer Alan Belediye binasından Alan Parklar
- Adını Bulunduğu Bölgeden Alan Parklar

4.2. Parkların Yapım Yıllarına Göre Değerlendirilmesi

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Anadolu'nun tüm kentlerinde yoğun bir imar çalışması yapılmıştır. Kent parkları bazı şehirlerde kent planlamalarıyla ortaya çıkarken, bazılarında ise daha küçük ölçekte belediye parkı olarak var olmuştur. Cumhuriyetin ideolojisini yansıtan ve örnek bir kent parkı olarak tasarlanan Ankara Gençlik Parkı'nın yapımı 1938 yılında başlamış 1943 yılında tamamlanmıştır (Memlük, 2012, s. 65). Bir diğer örnek olan İzmir Kültürpark'ın yapım yılı 1936 yılında başlamış ve 1939 yılında tamamlanmıştır (Bilsel, 2009, s. 14). Ancak araştırmalara bakıldığında, bu iki parktan önce de yapımı gerçekleşmiş çok sayıda park bulunmaktadır (Tablo 4). 1925-1930 yılları arasında Aydın Umumi Park (Belediye Parkı), Samsun Gazi (Belediye) Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Çorum Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Sivas Selçuk (Cıbıllar) Parkı, Isparta Büyük Isparta (Belediye) Parkı şehirlerinde kent parkı bulunmaktadır. 1930- 1935 yılları arasında Ordu Belediye Parkı, Eskişehir Yediler Parkı, Afyon Anıtpark ve Kayseri Mimar Sinan Parkı yapımı tamamlanan parklar arasındadır. Bu parklara bakıldığında belediye parklarının, belediye bahçesi olmaktan çıkıp kent parkına dönüşümü görülmektedir.

Tablo 4. Parkların yapım yılları. Çorum şehrindeki park 1914 yılında yapılmış 1925-1930 yılları arasında düzenlenmiştir. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

1925- 1930	1930-1935	1935-1940	1940-1950
Aydın	Ordu	Çanakkale	Trabzon Taksim Parkı
Samsun	Eskişehir	İzmir	
Malatya	Kayseri	Bolu	
Çorum*	Afyon	Adana	
Rize		Antalya	
Sivas		Balıkesir	
Isparta		Trabzon Atapark	
		Ankara(1938-1943)	

4.3. Parkların Plancısına Göre Değerlendirilmesi

Parkların kimin tarafından planlandığına bakıldığında, çoğunlukla dönemin belediye fen heyeti ya da Nafia Müdürlüğü tarafından yaptırılan parklarda bir plancının adından söz

etmek mümkün olmamaktadır (Tablo 5). Çanakkale, Eskişehir, Isparta, Kayseri, Ordu ve Sivas kentlerinin parklarının belediye tarafından yaptırıldığı bilinmekte ancak tasarımcısının bilgisine ulaşılamamıştır. Afyon kentinde Anıtpark'ın Belediye Fen Şefliği ve Hilmi Baykal tarafından yapıldığı, Antalya şehrinde Antalya'yı Güzelleştirme Derneği tarafından mimar Necmettin Ateş'e yaptırıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Çetin, 2012, s. 104; Engin, 2017, s. 51). Bolu'da ise, Vilayet Nafia Müdürlüğü ile Güzel Sanatlar Akademisi Şehircilik Bölümü profesörlerinden Arif Hikmet Holtay tarafından park tasarlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1939, s. 18).

Hermann Jansen'in Ankara, İzmit, Gaziantep, Mersin gibi şehirlerin plancısı olduğu bilinmektedir (Ökesli Saban, 2015, s.217). Gaziantep'te çizmiş olduğu Atatürk Parkı yapılmadığı gerekçesiyle ve İzmit'te tasarlamış olduğu park günümüzde mevcut olmaması nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Adana'da tasarlamış olduğu Atatürk Parkı ve ilk tasarımlarını yapmış olduğu Ankara Gençlik Parkı çalışmada yer almaktadır. Trabzon şehrinin Erken Cumhuriyet Dönemi'nde plancısı olan Lambert'in kent parklarıyla ilgili oldukça önemli çalışmaları olduğu bilinmektedir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 20-21). Atapark, Meydan Parkı ve Taksim Parkı Lambert'in tasarımları sonucunda şekillenmiştir.

Tablo 5. Parkların plancıları. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

Şehir	Parkın Adı	Plancısı
Adana	Atatürk Parkı	Hermann Jansen
Afyon	Anıtpark	Belediye Fen şefliği ve Hilmi Baykal
Ankara	Gençlik Parkı	Theo Leveau
Antalya	Karaalioğlu Parkı	Necmettin Ateş
Aydın	Umumi Park	Bilinmiyor
Balıkesir	Atatürk Parkı	Şarbay Mühendisliği
Bolu	Anıtpark	Arif Hikmet Holtay
Çanakkale	Halk Bahçesi	Bilinmiyor
Çorum	Belediye Parkı	Bilinmiyor
Eskişehir	Alaattin Parkı	Bilinmiyor
Eskişehir	Yediler Parkı	Bilinmiyor
Isparta	Büyük Isparta Parkı	Bilinmiyor
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	Bilinmiyor
İzmir	Kültürpark	Bilinmiyor
Kayseri	Mimar Sinan Parkı	Bilinmiyor
Malatya	İsmet Paşa Parkı	Bilinmiyor
Ordu	Belediye Parkı	Bilinmiyor
Rize	Belediye Parkı	Bilinmiyor
Samsun	Gazi Parkı	Bilinmiyor
Sivas	Selçuk Parkı	Bilinmiyor
Trabzon	Atapark	Lambert
Trabzon	Belediye Parkı	Lambert
Trabzon	Taksim Parkı	Lambert

4.4. Parkların Yapıldığı Yılda Çevresi ile İlişkilerine Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parklarında, benzer özelliklerden biri de parkların çevresiyle kurduğu ilişki olmuştur. Cumhuriyet ideolojisini yansıtan bu parkların çevresinde çoğunlukla Belediye Binası, Hükümet Konağı, Halkevi gibi kamusal yapılar bulunmaktadır. (Tablo 6)

Parkların buldukları caddelere bakıldıklarında Atatürk Bulvarı, İnönü Bulvarı, İstasyon Caddesi gibi kent için önemli akslarda buldukları gözlenmiştir. Adana, Antalya, Balıkesir, Bolu, Isparta, Kayseri, Malatya, Eskişehir, Ordu, Rize, Samsun şehirlerinde

bulunan parklar Atatürk Caddesi ya da Atatürk Bulvarında yer almaktadır. Çanakkale’de bulunan Halk Bahçesi ve Trabzon Atapark İnönü Caddesinde yer almaktadır. Bir diğer önemli çevre ilişkisi ise, yapılan kent parklarının cumhuriyetin ideolojilerinden biri olan istasyonla kurduğu ilişki olmuştur. Cumhuriyetle birlikte ülke genelinde, istasyon binaları yapılmaya başlanmış oluşturulan İstasyon Caddeleri ile kent merkezine bir bağlantı oluşturulmuştur. Bu nokta da yapılan parklar, bağlantı noktası ya da kesişim noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Ankara Gençlik Parkı, Aydın Umumi Park, Balıkesir Atatürk Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İzmir Kültürpark tren istasyonlarına yakın bir şekilde konumlanmış bu parklardan bazıları İstasyon caddesinde ya da İstasyon caddesine yakın bulunmaktadır.

Parkların çevreleri ile kurdukları ilişki sorgulandığında, öne çıkan noktalardan biri de bazı şehirlerde spor alanlarının parkın yapıldığı bölge de yer almasıdır. Ankara, Antalya, Balıkesir ve Çorum şehirlerinde parka yakın konumda stadyum gibi spor alanları bulunmaktadır. Bu duruma bakıldığında parkların Cumhuriyet ideolojisini, Cumhuriyet’in kamusal yapılarıyla ilişki kurması kadar spor alanlarıyla da ilişkilendirerek yansıttığı söylenebilir. Cumhuriyetin sağlıklı ve modern bir devlet inşa etme söyleminde parkların spor alanlarıyla birlikte kurgulanması sağlıklı ve genç bir ulus oluşturma söylemini destekler niteliktedir.

Cumhuriyet öncesinde kent meydanlarının en önemli yapılarından biri olan camiler Erken Cumhuriyet Dönemi’nde de varlığını devam ettirmektedir. Bu nokta da kent parklarının bazıları cami yapılarını içine alırken bazıları camilere çok yakın bir mevkide bulunmaktadır. Afyon ve Aydın şehirlerinde cami çok yakın bir yerde bulunurken, Eskişehir, Kayseri, Sivas ve Trabzon şehirlerinde cami yapılarının içinde yer aldığı parklar yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda parkların Cami ile ilişkisi, Atatürk Caddesi, İstasyon Caddesi, İstasyona yakınlığı ve çevresindeki kamusal yapılara göre durumu yer almaktadır.

Tablo 6. Parkların çevrelerindeki yapılar ile ilişkileri. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

Şehir	İsim	Cami İlişkisi	Atatürk Caddesi	İstasyon Caddesi	İstasyona yakın	Kamusal yapı
Adana	Atatürk		X		X	
Afyon	Anıtpark	X			X	Belediye, Hükümet Konağı, Halkevi, Enstitü
Ankara	Gençlik		X		X	Opera Binası
Antalya	Karaalioğlu		X			Stadyum, Eski Belediye
Aydın	Umumi				X	Şehitler Anıtı, Park Sineması, 7 Eylül Mektebi, İstasyon Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Belediye
Balıkesir	Atatürk		X		X	
Bolu	Anıtpark		X			Hükümet Konağı
Çanakkale	Halk Bahçesi					
Çorum	Belediye					Hastane
Eskişehir	Alaattin	X	X			Turan Numune Mektebi, Atatürk Lisesi
Eskişehir	Yediler	X				
Isparta	Atatürk		X	X	X	Belediye Binası, Hükümet Konağı, Jandarma Komutanlığı ve Dairesi, Tümen Karargâhı
İstanbul	Hürriyeti ebediye					
İzmir	Kültürpark				X	
Kayseri	Mimar Sinan	X	X		X	Cumhuriyet Meydanı
Malatya	İsmet İnönü		X			Gazi İlkokulu
Ordu	Belediye		X			Belediye Binası, Halkevi
Rize	Belediye		X			Belediye Binası, Palas Otel, Sinema
Samsun	Gazi		X		X	Hükümet Konağı
Sivas	Selçuk	X	X			Halkevi, Parti Binası, Kongre Binası, Ordu Evi, Jandarma, Miting Alanı ve Hükümet Konağı

Trabzon	Atapark	X			Tütün Fabrikası, Sosyal Sigortalar Kurumu
Trabzon	Belediye				Belediye, Gazeteciler Cemiyeti, Oteller, Restoranlar
Trabzon	Taksim				Halkevi

4.5. Parkların Önceki Kullanım Alanlarına Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parkları için seçilen alanlara bakıldığında bazı benzerlikler dikkat çekmektedir. (Tablo 7) İlk olarak, Cumhuriyetle birlikte yenilenmeye başlayan bazı şehirlerde, kent planlamaları yapılmaya başlanmış ve bu süreçte âtil kalan mezarlık alanları yeni belirlenen bölgelere taşınmış, kent merkezinde yer alan eski mezarlık alanları ise kent parkına dönüştürülmüş olduğu görülmektedir. Samsun Gazi Parkı örneğinde, Hükümet Konağı'nın yanında yer alan eski mezarlık alanının imar planından önce parka dönüştürülmüştür (Sancak, 2018). Afyon'da kent merkezinde yer alan Paşa Camii'nin mezarlık bölümü de parka dönüştürülmüş örneklerden biridir (Akkoyun, 1997, s. 243). Balıkesir'de kent merkezine yakın bir konumda bulunan İlyaslar Mezarlığı için de durum benzerdir. Trabzon'da belediyenin almış olduğu kararlar ve Lambert'in imar planıyla birlikte İmaret Mezarlığı Atapark'a, Taksim Mezarlığı Taksim Parkı'na dönüşmüştür (Pouya, 2015, s. 13; Belediyeler Dergisi, 1936, s. 58). Eskişehir'de yer alan Alaattin Cami korunmuş, mezarlık olan kullanılan alanı parka dönüştürülmüş ve yine bu dönemde Yediler Mezarlığı da parka dönüştürülmüştür (Çakmak, 2008, s.40; Üstün & Özkan, 2016, s. 60). Aydın'da da mezarlık olarak kullanılan alan parka dönüştürülmüştür (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 45).

Önceki kullanım alanlarında dikkat çeken bir diğer detay ise Cumhuriyet Dönemi öncesinde de bahçe, mesire alanı olarak kullanılan alanların park alanı olarak tekrar düzenlenmesidir. Çanakkale Halk Bahçesi ve Antalya Karaalioğlu parkı bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Çanakkale Belediyesi, 2012; Engin, 2017, s. 50). Çorum'da 1914 yılında gezi ve dinlenme yeri olarak belirlenen alan Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de park olarak kabul edilmiştir (Çorum Valiliği, 1967, s. 230). Buna ek olarak, Cumhuriyet öncesinde de kent meydanı olarak kullanılan alanlarda Erken Cumhuriyet Dönemi'nde park meydana getirilmiştir. Isparta'da yapılan Büyük Isparta Parkı, Trabzon'da yapılan Belediye (Meydan) Parkı, Sivas'ta yapılan Selçuk Parkı Cumhuriyet Dönemi öncesinde de meydan olarak kullanılmış örneklerdendir (Doğan, 2016, Saka Kocaman, 2018, s. 58-60; s. 77; Tuztaş, 2018, s. 260).

Bir diğer dikkat çekici dönüşüm, park alanı olarak seçilen yerlerin, sağlığı tehdit eden bataklık alanlar ya da harap olmuş steril olmayan bölgelerin olduğu örneklerdir. Ankara Gençlik Parkı, sıtma kaynağı olarak bilinen bataklık alanı ve bir kısmı mezarlık olan bir alana yapılmıştır (Uludağ, 1998, s. 131). Cumhuriyetle birlikte bu alan, sağlıklı modern bir park alanına dönüşmüştür. İzmir Kültürpark alanı ise, İzmir yangınında hasar görmüş harabe bir alanda hayat bulmuştur (Gündüz, 2002, s. 179). Kültürpark yapımına başlanmadan önce bu bölgede yoğun bir şekilde moloz temizleme çalışmaları yapılmıştır. Kültürpark'ın yapılmasıyla birlikte park alanı ve çevresi eski harabe görüntüsünden kurtulmuş şehrin en önemli alanlarından birine dönüşmüştür. Kullanılmayan sağlıksız alanların düzenlenmesi, modern ve sağlıklı bir hale getirilmesi de Cumhuriyet'in başarmış olduğu önemli imar çalışmalarından biri olarak okunabilir.

Tablo 7. Parkların önceki kullanımları. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

Mezarlık	Bahçe/park	Meydan	Kullanılmayan
Afyon Anıtpark	Antalya Karaalioğlu Parkı	Isparta Belediye Parkı	İzmir Kültürpark
Samsun Gazi Parkı	Çorum Belediye Parkı	Sivas Selçuk Parkı	Ankara Gençlik Parkı
Balıkesir Atatürk Parkı	Çanakkale Halk Bahçesi	Trabzon Belediye Parkı	
Trabzon Atapark			
Trabzon Taksim Parkı			
Aydın Umumi Park			
Eskişehir Alaattin Parkı			

Eskişehir Yediler Parkı			
Kayseri Mimar Sinan Parkı			

4.6. Parkların Yapıldığı Zaman Kullanılan Peyzaj Öğelerine Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parkları araştırıldığında, peyzaj düzenlemelerinde benzer özellikler görülmektedir. Birçok şehirde, büyük ya da küçük ölçekte Cumhuriyet'in sembollerinden biri olarak yapılmış parklarda, simetrik bahçe düzenlemeleri ve su öğesinin yaygın bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Parklarda, yaya aksları oluşturulmuş, ortada bir adet havuz ve etrafında çim ve ağaçların oluşturulduğu yeşil alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Samsun Gazi Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı örneklerinde sahille doğrudan ilişki kuran parklarda, ortada bir adet havuz ve etrafında dinlenme alanları ve simetrik peyzaj düzenlemeleri görülmektedir. Aydın Umumi Park, Çorum Belediye Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Isparta Belediye Parkı, Antalya Karaalioğlu Parkı peyzaj düzenlemeleri ve havuz kullanımı olarak benzer özellikler göstermektedir.

Cumhuriyetin, yeni bir sosyal yaşam getirdiği eğlence ve dinlenme alanları olan kent parkları ayrıca spor yapmaya olanak sağlayan kent parkı örneklerine de sahiptir. Adana Atatürk Parkı ve Balıkesir Atatürk Parkı'nda yüzme havuzları yapılmış ve Ankara Gençlik Parkı'nda oluşturulan yapay gölde yüzme, kayak kullanma ve kışın buz pateni yapma gibi aktivitelere olanak sağlanmıştır.

Her ne kadar benzerlik olsa da oluşturulan kent parklarının kente özgün olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Simetrik bahçe düzenlemeleri, su öğelerinin kullanımı gibi benzer noktalar olarak görülse de aslında her şehirde kent parkları farklı bir hikayeye devam etmiştir. Antalya Karaalioğlu Parkı'nda, parkın etrafında su kanalları oluşturulmuştur. Peyzaj öğeleri olarak, parkın yapıldığı şehrin iklimine elverişli ağaçlar kullanılmıştır. Buna ek olarak, yeşil alan sadece görsel amaçlı değil ayrıca serinleme ihtiyacı içinde kullanılmıştır.

4.7. Parkların İçinde Yer Alan Yapılara Göre Değerlendirilmesi

Cumhuriyetin sembollerinden bir olan kent parkları yeşil alan olmanın ötesinde bir kamusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde yapılmış olan kent parklarında, su öğesinin ve yeşil alan kullanımının yanı sıra, bazı kent parklarında otel, gazino, fuar amaçlı kullanılan pavyonlar gibi yapıların yapıldığı gözlenmiştir. Adana Atatürk Parkı'nda belediye oteli yapılmıştır. Ankara Gençlik Parkı, Balıkesir Atatürk Parkı ve Malatya İsmet Paşa Parkı'na gazino yapılmıştır. Antalya Karaalioğlu Parkı'nda Belediye Binası, Atatürkevi, İpekböcekçiliği evi, Ziraat evi park alanının içinde yer almaktadır. İzmir Kültürpark, kent parkı olmasının yanı sıra fuar işlevi de gördüğü için park içerisine çok sayıda pavyon, müze, restoran gibi yapılar yapılmıştır.

Bu dönemde yapılan kent parklarında, anıt heykellerin çok sayıda yapıldığı, hemen hemen tüm parklarda bir heykelin yer aldığı görülmektedir. (Tablo 8 ve 9) Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Bolu Anıtpark, Balıkesir Atatürk Parkı, Çorum Belediye Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı, İzmir Kültürpark, Samsun Gazi Parkı ve Trabzon Belediye Parkı bu örneklerdendir. Parklar içerisinde yer alan anıtların varlığı, parkların eğlence ve dinlenme ihtiyacını karşılamasının yanında önemli günlerde törenlerin yapıldığı, toplanma alanı olarak da kullanıldığının önemli bir göstergesidir.

Bazı şehirlerde park alanının içinde bulunmasa da parka çok yakın mevkide anıtlar yapılmıştır. Malatya İsmet Paşa Parkı'nın önünde Atatürk ve bir gencin heykeli yapılmış, Kayseri'de kent meydanında ve parka yakın bir konumda Atatürk heykeli yapılmıştır. Aydın şehrinde ise park alanının önünde Şehitler Abidesi bulunmaktadır.

Tablo 8. Parkların içinde yer alan heykeller ve sanatçıları. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1935-1942.

Şehir	İsim	Heykel	Heykeltıraş
Adana	Atatürk Parkı	Atatürk Heykeli	Ali Hadi Bara
Afyon	Anıtpark	Büyük Utku (Zafer) Anıtı	Heinrich Krippel
Ankara	Gençlik Parkı	X	X
Antalya	Karaalioğlu Parkı	X	X
Aydın	Umumi Park	X	X
Balıkesir	Atatürk Parkı	Atatürk Madalyonu	Hüseyin Gezer
Bolu	Anıtpark	Atatürk Heykeli	Nejat Sirel
Çanakkale	Halk Bahçesi	X	X
Çorum	Belediye	Atatürk Heykeli	Ali Kenan Yontunç
Eskişehir	Alaattin	X	X
Eskişehir	Yediler	X	X
Isparta	Atatürk	Atatürk Heykeli	Ali Kenan Yontunç
İstanbul	Hürriyeti Ebediye	Hürriyeti Ebediye Anıtı	Mimar Muzaffer Bey
İzmir	Kültürpark	Çeşitli heykeller	
Kayseri	Mimar Sinan	X	X
Malatya	İsmet İnönü	X	X
Ordu	Belediye	X	X
Rize	Belediye	X	X
Samsun	Gazi	Zafer (Onur) Anıtı	Heinrich Krippel
Sivas	Selçuk	X	X
Trabzon	Atapark	X	X
Trabzon	Belediye	Atatürk Heykeli	Hüseyin Anka Özkan
Trabzon	Taksim	X	X

Tablo 9. Adana Atatürk, Afyon Anıt ve Trabzon Meydan parklarındaki heykeller.

		
Adana Atatürk Anıtı. Kaynak: Belediyeler Dergisi, 1936, s.54.	Atatürk'ün Afyon Zafer Anıtı'nı Ziyarete gelişi, 1937. Kaynak: https://isteataturk.com/g/icerik/Zafer-Utku-Aniti-Afyon , erişim, 12.01.2019.	Trabzon Meydan Parkı Atatürk Anıtı. Kaynak: www.bitmezat.com , erişim, 12.04.2018.

4.8. Parkların Günümüzdeki Kullanım Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parklarından, Belediyeler Dergisi'nde yer almış şehirlerde bulunan ve günümüzde mevcut olan parkların bazılarının, işlevini ve önemini korurken, bazıları zamanla küçülmüş ya da eski önemini kaybetmiş olduğu görülmektedir.

Adana'da bulunan Atatürk Parkı günümüze kadar olan sürecinde sahip olduğu değerleri korumayı başarmıştır. Afyon kentinde de benzer durum söz konusudur. Ankara'da yapılan Gençlik Parkı yapıldıktan sonra, çok sayıda düzenleme geçirmiş ancak 1970'lerden sonra yoğun yapılaşma ve şehrin odak noktasının değişmeye başlaması gibi nedenlerden dolayı sahip olduğu değeri kaybetmeye başlamıştır. Antalya Karaalioğlu Parkı da çok sayıda düzenleme geçirse de günümüzde sahip olduğu değerleri korumayı başarmıştır. Kent planlamasında, parkın yanındaki stadyum yıkılmış, park alanına dahil edilmiştir. Parkın yeşil dokusunda artış gözlenmiştir. Aydın kent meydanında bulunan park ise, kent meydanı düzenlemelerinden sonra yeşil dokusunu ve büyüklüğünü önemli ölçüde kaybetmiş, kent parkı olmaktan çıkıp, küçük bir alana dönüşmüştür. Balıkesir şehrinde yapılan Atatürk Parkı, yıllar içinde değişime uğramış, 1980'lerde çok sayıda yapılaşma gözlenmiş ve yeşil doku azalmıştır. Park için iyileştirme çalışmaları yürütülmüş, yapıların çoğu kaldırılmış ve yeşil alan artırılmıştır. Bolu kentinde yapılan Anıtpark, zaman içerisinde büyüklüğünü ve önemini korurken kent meydanıyla güçlü ilişkisini devam ettirmektedir. Çanakkale kentinde bulunan Halk Bahçesi yıllar içerisinde çeşitli değişimler geçirse de yeşil dokusuna sahip çıkmış, günümüzde de kentin en önemli eğlence ve dinlenme yerlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Çorum şehrinde de park alanı büyüklüğü ve yeşil dokusu korunmuştur. Eskişehir kentinde yer alan Alaattin Parkı çok fazla değişime uğramadan günümüze kadar gelirken, Yediler Parkı zaman içerisinde çok sayıda değişime uğramış ve Hamamyolu meydanı ve parkı düzenlemesi kapsamında eski görüntüsünden oldukça farklı bir görüntüye kavuşmuştur. Isparta kentinde yer alan Büyük Isparta Parkı, zaman içerisinde değişime uğramış, park alanı küçülmüştür. İzmir Kültürpark, zaman içerisinde değişime uğramış, fuar işlevi park işlevinin önüne geçmeye başlamış ve bu nedenle yapı yoğunluğunun arttığı görülmüştür. İzmir Kültürpark için çok sayıda düzenleme projesi gerçekleştirilirken, günümüzde de çalışmalar devam etmektedir. Kayseri Mimar Sinan Parkı, günümüzde kentin yeşil alan ihtiyacını kapsayan büyük ölçekli kamusal parklardan biridir. Malatya İsmet Paşa Parkı, çeşitli değişimler geçirse de park alanı günümüzde de mevcudiyetini sürdürmektedir. Ordu Belediye Parkı, günümüzde kent parkı olmanın ötesinde Açık Hava Basın Müzesi olarak işlevini sürdürmektedir. Rize Belediye Parkı, günümüzde çok sayıda değişim geçirmiş, sahil ile ilişkisini kaybetmiş ve yeşil alanı büyük ölçüde azalmış bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Samsun Gazi Parkı da benzer bir şekilde, sahil ile ilişkisini kaybetmiş ve sahip olduğu yeşil alan azalmıştır. Sivas Selçuk Parkı, günümüze kadar olan sürecinde çeşitli değişimler geçirmiş, yoğun ağaç dokusunun yerini çim alanlar almıştır. Trabzon kentinde bulunan Atapark, Meydan Parkı ve Taksim Parkı günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışma Belediyeler Dergisi'nin ortaya koyduğu geniş envanter üzerinden, kent parklarının özelliklerinin araştırılması ve bu sayede Belediyeler eli ile ortaya çıkarılan Erken Cumhuriyet ideolojisine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, Devlet'in şehirleri yeniden inşa ederken neler yapmak istediği, Cumhuriyet ideolojisinin şehirlerde nasıl şekillendiği ve bu çalışmaları nasıl sunduğunu görmek adına Belediyeler Dergisi üzerinden dönemin analiz edilmesi önemlidir.

Erken Cumhuriyet Dönemi kent parklarının peyzaj öğeleri incelendiğinde, simetrik bahçe düzenlemelerinin yapıldığı ve birçoğunda su öğesi kullanıldığı gözlenmiştir. Genç, sağlıklı ve modern Cumhuriyet'in parklarında su öğesi halkın dinlenme, serinleme ve bazen de spor ihtiyacını karşılamak için kullanılmıştır. Samsun Gazi Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Aydın Umumi Park, Çorum Belediye Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Isparta Belediye Parkı, Trabzon Atapark, Trabzon Meydan Parkı ve Antalya Karaalioğlu Parkı'nda havuz kullanımı süs ve serinleme amaçlı kullanılırken, Adana Atatürk Parkı, Balıkesir Atatürk Parkı ve Ankara Gençlik Parkı'nda spor amaçlı da kullanılabilen su öğeleri mevcuttur.

Bu dönemde tasarlanan parkların içerisinde bulunmak üzere anıt heykellerin yapılması, dönemin ideolojisini yansıttığının yanı sıra, halkın sosyalleştiği kamusal mekân olmasından öteye geçerek resmi günlerde toplanılan bir meydan olma özelliği de taşımaktadır. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Balıkesir Atatürk Parkı, Bolu Anıtpark, Çorum Belediye Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, Trabzon Meydan Parkı içinde bulundurduğu anıtlarla özel ve resmi günlerde toplanılan bir kamusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Aydın Umumi Park ve Malatya İsmet Paşa Parkı'nda heykel ve anıt parkın içinde yer alması da parkın çok yakınında bulunmaktadır.

Parkların kentin odak noktası veya bağlantı noktası olarak görüldüğü Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kent tarihiyle ve planlarıyla birlikte incelendiğinde, kent parklarının merkezde konumlandırıldığı, hükümet konağı, halkevi binası gibi kamusal yapılarla ilişki kurduğu, şehirlerde yapılan istasyon binalarıyla aks bağlantısının olduğu, parkların kentin önemli düğüm noktalarından biri olarak kurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kamuya açık parkların varlığı her ne kadar Osmanlı Dönemi'nde, 19. Yüzyılın sonundan itibaren kentin bir parçası olarak kurgulanmaya başlanmış olsa dahi, Erken Cumhuriyet Dönemi ideolojisinde, kent parklarının 'ulus inşası'nın bir parçası olarak yorumlanıyor olması aşikardır (Bozdoğan 2008). Gerek parkların konumu gerek içinde yer alan anıtlar ve gerekse bu parkların kentlerdeki önemli noktalara ve Cumhuriyet yönetiminin temsil edildiği yapılara olan yakınlıkları düşünüldüğünde bu parkların imarının, Batılılaşma gayesiyle kentsel açıklıklar yaratan Osmanlı Dönemi parklarından çok farklı bir gaye ile planlandığı görülebilir. Tanyeli'ye göre, bu dönemde pek çok Anadolu şehrinde yapılan parkların, henüz çevresindeki doğal yeşil alandan kopmamış, işlevsel mekanlar olmadığını, dolayısıyla gerçek işlevlerinin kamusal kent içi yeşil alan kavramına aşina olmayan bir topluma, yeni Batılı gerçeği benimsetmek olduğunu söyler (Tanyeli, 1992). Erken Cumhuriyet Dönemi kent parkları üzerine, çoğunlukla tekil örnekler üzerinden yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışma ortaya çıkarmıştır ki, sadece başkent ya da büyük kentler ile sınırlı kalmayan muazzam bir park imarı olduğu açıktır. Bu hummalı kent parkı imar çalışmasının ülke genelinde birbirine çok benzer şekillerde uygulandığı da ayrıca görülebilmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma 07 Şubat 2020 tarihinde, Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda Tuğçe Yılmaz tarafından tamamlanan ve danışmanlığının Dr. Öğr. Üyesi Ceren Katipoğlu Özmen tarafından yapıldığı lisansüstü tez araştırmasının bir parçasıdır.

KAYNAKLAR

- _____. Belediyeler Dergisi, 1935, Ağustos -1942, Mayıs.
- _____. (1935). Ankara Gençlik Parkı. *Bayındırlık İşleri Dergisi* (3), 35-37.
- _____. (1938). *Cumhuriyetin 15. Yılında Çorum*. Çorum.
- _____. (2019). *Yaşayan Tarih Söyleşileri*. Rize: Rize Belediyesi.
- Akansel, C. (2009). *Revealing the Values of a Republican Park: Gençlik Parkı Deciphered in Memory and as Monument*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], ODTÜ, Ankara.
- Akgün Yüksekli, B. (2013). Balıkesir Atatürk Parkı: Erken Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Değişen Söylem ve Tasarımın Bir Kent Parkı Üzerinden Örneklenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25), 33-46.
- Akkoyun, T. (1997) *Ömer Fevzi Atabek ve Afyon Vilayeti Tarihçesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, Afyon.
- Bayrak, D. (2017). *Trabzon Belediye Meclis Zabıtnameleri ve Şehrin İmarına Yönelik Faaliyetler (1931-1958)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bilsel, C. (2009). İzmir'de Cumhuriyet Dönemi Planlaması (1923-1965): 20. Yüzyıl Kentsel Mirası. *Ege Mimarlık*, (19), 12-17.

- Bozdoğan, S. (2008). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Çabuk, S. (2012). Kayseri'nin Cumhuriyet Dönemindeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933 Çaylak Planı. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, (29-2), 63-87.
- Çakmak, Ş. (2008). *Şehrin Biçimlenişinde ve Kimlik Kazanmasında Belirleyici Rolü Olan Artifaktlar: Eskişehir Kenti Üzerinden Bir İnceleme*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çelebi, Ü. (2011). *Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik ve Anlam Bağlamında İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Çelik, Z. (1993). *The Remaking of İstanbul Portrait of an Ottoman City in Nineteenth Century*. University of California Press, Berkeley.
- Çetin, S. (2011). Dönüşüm Sürecinin Tarihi Kent Merkezleri üzerine Etkileri: Isparta Örneğinde bir İnceleme. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 185-199.
- Çetin, S. (2012). Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet'e İç Batı Anadolu'da Kentsel Yapının Değişimi: Manisa, Afyon, Burdur ve Isparta Kentleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, (29-2) 89-126.
- Çetin, S., & Haştemoğlu, Ş. (2007). Cumhuriyetin Isparta'daki Simgesi: İstasyon Caddesi. *Mimarlık Dergisi* (338), 60-65.
- Doğan, F. (2016). *Tarihsel Süreç İçerisindeki Kültürel Değişimin Fiziksel ve Algısal Değişim Bağlamında İrdelenmesi: Trabzon Kent Meydanları Örneği*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Engin, E. F. (2017). *Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Gündüz, N. (2002). *Tarihsel Süreç İçinde Türkiye'de Kent Parklarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi Kent Parkları)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gürkaş, T. (2003). *Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kamer Aksoy, Ö. (2005). *Kentsel Mekânların Kullanımında Davranış Örüntülerinin Etkileri Trabzon Atatürk Alanı (Belediye Meydanı) Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul.
- Karayaman, M. (2019). Belediyeler Dergisinin (1935-1942) Yerel Tarih Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47-90.
- Karpat, G. (2009). *İzmir Kültürpark ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Keskin, N. E. (2007). "1930: Muhalefet ve Belediyeler Yılı", (içinde) *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939*, (Ed.) Birgül Ayman Güler, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, s. 107-228.
- Memlük, N. O. (2012). *Kamusal Mekanların Toplumsal Dahil Ediciliği: Kentsel bir Parkın Değişen Toplumsal Dahil Ediciliği, Gençlik Parkı, Ankara*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], ODTÜ, Ankara.
- Ökesli Saban, D. (2009). Hermann Jansen's Planning Principles and His Urban Legacy in Adana. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, (26-2), 45-67.
- Ökesli Saban, D. (2015). Jansen ve İller Bankası İmar Planları Üzerine bir Değerlendirme. *Adana Kent Sorunları Sempozyumu-II TMMOB Adana İl Koordinasyon Kurulu*, 215-224.
- Pouya, S. (2015). The Evaluation of Functional and Visual Changes in the Atapark (Trabzon). *IISTE Historical Research Paper* (27), 10-20.
- Saka Kocaman, Ö. (2018). *Bir Kamusal Mekân Olarak Meydanın Çocuk Gözüyle Değerlendirilmesi: Türkiye, Isparta İli, Hükümet Meydanı Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Sancak, E. (2018). Samsun Mimarlar Odası Semineri. *Samsun Kentinin Tarihsel Gelişim Süreci*. Samsun Mimarlar Odası.

- Tanyeli, U. (1992). *Çağdaş İzmir'in Mimarlık Serüveni, Üç İzmir*, Enis Batur (Ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 327-338.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. Y. Sey (Ed.) içinde, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1-25.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ., & Ortaylı, İ. (1978). *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi* (Cilt 1). Türk İdareciler Derneği, Ankara.
- Tuztaşı, U. (2018). Sivas Kent Meydanı'nın Tarihsel Dönüşümü ve Meydan Yakın Çevresi İçin Cephe Önerileri: Bir Stüdyo Deneyimi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*(17), 258-274.
- Tuztaşı, U., & Koç, P. (2017). Transformation of Sivas City Center in the Context of Spatial Continuity and Cultural Patterns. *Prostor*, 1(53), 112-127.
- Uludağ, Z. (1998). *The Social Construction of Meaning in Landscape Architecture: A Case Study of Gençlik Parkı*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], ODTÜ, Ankara.
- Üstün, B., & Özkan, C. (2016). Eskişehir Hamamyolu Caddesi'nin Cumhuriyet Döneminden Günümüze Mekânsal Değişimine Yönelik Bir Araştırma. *BAUN Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18 (2), 54-77.

GÖRSEL WEB KAYNAKLARI

- Web Kaynak 1: Erişim adresi; wow.turkey.com, erişim tarihi; 12.04.2018.
- Web Kaynak 2: Erişim adresi; http://www.afyonkenthaber.com/resimler/4b_d19baa800a3c117a988d.jpg, erişim tarihi; 17.09.2018.
- Web Kaynak 3: Erişim adresi; <https://www.modamuzayede.com/>, erişim tarihi; 20.05.2018.
- Web Kaynak 4: Erişim adresi; <https://www.picbear.org/media/ByBCrzkJDdu>, erişim tarihi; 23.11.2018.
- Web Kaynak 5: Erişim adresi; <https://www.peramezat.com/urun/malatya-ismet-pasa-parki-havuzu>, erişim tarihi; 9.12.2019.